

Přechod ze střední na vysokou školu – perspektiva studentů 1. ročníků vysokých škol

První výsledky šetření v rámci projektu TAČR „Studijní neúspěšnost studentů s ohledem na přechod mezi střední a vysokou školou“¹

Michaela Šmídová

AULA, 2019, Vol. 27, No. 1-2: 73-85

The transition from high school to university – perspective of first-year university students

Abstract: The article analyzes the first-year students' reflection of the transition process from high school to HEI as partial issue of high drop-out rate in the Czech higher education. Survey data (n=484) were collected at two selected types of faculties (humanities and technical). In the analysis we focus mainly on the curriculum content and organizational context of this transition. The main questions are: how do students reflect the continuity / non-continuity of studies at high schools and universities and how do they reflect the organization of university studies in relation to their previous school experience. Types of high schools, motivation to study and different components of information provision: timing, availability or quality were identified as main drivers of students' reflection.

Úvod

V České republice je poměrně dobře zmapovaná situace týkající se neúspěšnosti studentů vysokých škol („drop-out“) na základě **kvantitativní analýzy**.² Obvykle se také hovoří o tom, že **míra neúspěšnosti** je relativně vysoká, týká se nejvíce technických a zemědělských oborů a je ovlivněna zejména změnou studijních priorit (obor nevyhovuje, odlišné představy studentů apod.³ (Vlk a kol., 2017). V textu se zaměříme na jednu dílčí, ale z našeho hlediska podstatnou okolnost, která tuto obecnou neúspěšnost ovlivňuje či může ovlivnit, a to na samotný fakt přechodu mezi střední a vysokou školou. Konkrétně se budeme zabývat analýzou reflexe tohoto přechodu poskytnutou prostřednictvím dotazníku pro vysokoškoláky – studenty 1. ročníků bakalářských studijních programů (SP).

¹ Projekt „Studijní neúspěšnost studentů s ohledem na přechod mezi střední a vysokou školou“ (č. TL01000219) s dobou řešení 2018-2020 je podpořen Technologickou agenturou České republiky.

² Pro statistické účely byla vyvinuta webová aplikace Dropout.pef.czu.cz, která využívá data ze SIMS (Sdružené informace matrik studentů) a pracuje s tzv. kohortní mírou studijní neúspěšnosti podle roku zápisu nebo prvního vstupu do systému. Metodologie je popsána v rámci aplikace (Česká zemědělská univerzita, 2019).

³ Po prvním ročníku technických oborů je přítom neúspěšnost 48 %.

Přestože samotný přechod mezi střední školou (tj. stále nejčastěji přímo po absolvování maturity⁴) a vysokou školou se kvantitativně nejeví jako problematický, protože na vysoké školy míří většina maturantů⁵ (Vojtěch, Kleňha, 2018), kteří jsou posléze na vysoké školy přijati, jejich další studijní postup může být velmi odlišný, jak jsme naznačili výše. Náš pohled se zaměřuje na možnost ovlivnění v tom smyslu, že na vysokou školu nejsou maturanti připraveni jak **obsahově**, tak také z hlediska odlišné **organizace studia**. Samozřejmě jsme si vědomi toho, že jde o dílčí pohled, jemuž se ale doposud nevěnuje příliš mnoho výzkumné pozornosti a který zároveň může obohatit dosavadní poznatky.

Právě tato dvě hlediska budou předmětem textu, v němž se chceme zaměřit na dvě výzkumné otázky: 1) **Jak reflektují návaznost/nenávaznost studia na SŠ a na VŠ studenti** a 2) **jak reflektují organizaci studia na VŠ**. Dimenze, v níž budeme tuto reflexi sledovat, je dvojí: zaměření studia na vysoké škole (humanitní *versus* technické) a typ vystudované střední školy. Důležitá je rovněž perspektiva, z níž na dané otázky budeme odpovídat: V našem případě jde o perspektivu studentů prvních ročníků vysokých škol bakalářských SP, kteří se nacházejí zhruba v polovině svého prvního akademického roku. Tato informace je přitom velmi důležitá, protože reflexe respondentů se může proměňovat i podle fází studia, v nichž se nacházejí. Náš předpoklad byl, že v tomto období studenti již byli do podstatné míry seznámeni s tím, co a jak se na vysoké škole děje, ale zároveň ještě neměli např. úplnou zkušenost se zkuškovým obdobím.

První výzkumná otázka směřuje na fakt, že typ střední školy významně ovlivňuje zejména první fázi studia (tj. bezprostředně po nástupu na VŠ), kdy student má sice poměrně bohaté a široké vědomosti získané díky přípravě na maturitu, ale ne vždy je právě jejich obsah v souladu s tím, co se od něho očekává na vysoké škole. Tato okolnost může být tím spíše problematická v případě, když není soulad mezi zaměřením střední a vysoké školy. Na druhou stranu student přicházející ze střední školy je ještě „zvyklý“ vstřebávat poměrně velké množství informací a tato okolnost může mít naopak spíše pozitivní důsledek pro začátky jeho vysokoškolského studia.

Obsah učiva, respektive návaznost a využitelnost tohoto učiva na vysoké škole není jediným potenciálním problémem. Předpokládáme, že velký vliv může mít i jiná organizace studia (**druhá výzkumná otázka**) ve smyslu jiné komunikace, jiného způsobu nastavení rozvrhu, nové pozice studenta/ky, který/á se musí sám/sama aktivně snažit zjišťovat podmínky studia a informace o studiu. Nositeli *nové* zodpovědnosti a kompetencí k tomuto přechodu jsou do značné míry především samotní studenti, což je oproti středoškolskému systému výuky a její organizace poměrně velká změna. Nicméně i jednotlivé vysoké školy (fakulty, ale i katedry) mají nastavené

⁴ „Netradičních“ studentů prvních ročníků bakalářských studijních oborů (tj. v tomto případě těch, kteří nenastupují přímo po ukončení střední školy) je stále relativně malý podíl. Tento malý podíl odvozujeme zejména z věku přihlášených a přijatých studentů do studia na VŠ. V roce 2018/2019 bylo přihlášených ve věku do 20 let celkem 70,9 % (bez ohledu na stupeň studia), přijatých v tomto věku bylo 74,5 %, podíl přihlášených studentů ve věku 25 let a více tvořil 5,4 % a přijatých 3,8 % (MŠMT, 2019).

⁵ Existence disproporce v přechodu z různých typů středních škol (tj. různé podíly maturantů z odlišných středních škol, kteří se hlásí ke studiu na vysokou školu) je fakt, který se do tohoto textu promítá jen okrajově, ale zároveň typ absolvované střední školy může mít velký vliv právě během prvního ročníku, jak ukážeme dále.

různorodé přístupy v daných studijních oborech/programech: např. někde má studium poměrně jasně daný rozvrh, jinde má student mnohem větší zodpovědnost za tvorbu rozvrhu.

Tento text představuje první výsledky našeho výzkumu, na které se v další fázi výzkumu pokusíme navázat robustnější analýzou a posléze také formulací případných opatření na zlepšení této situace.

Metoda a data: z čeho vycházíme?

Data, která používáme pro analýzu, pocházejí z výzkumu, který proběhl na konci zimního semestru akademického roku 2018/2019 na celkem čtyřech fakultách vysokých škol, a mají charakter sondy. Nejde tedy sice o reprezentativní výzkum, nicméně v tabulce 1 prezentujeme podíl respondentů na celku nově přijatých studentů na dané fakultě. Pro účely tohoto textu jsme zvolili rozlišení nikoliv podle fakult, ale podle *zaměření* studia, a to na *technické* a *humanitní*.

Tato data byla ve spolupráci s fakultami sebrána v rámci projektu TA ČR „Studijní neúspěšnost studentů s ohledem na přechod mezi střední a vysokou školou“, a to dvěma způsoby: online dotazník byl použit na humanitně orientované fakultě a jedné technické fakultě a papírový dotazník na dvou technických fakultách. Forma sběru dat se odvíjela od možností a preferencí spolupracujících fakult.

Dotazník obsahoval kromě základních informací o studentech také otázky na jejich 1) motivaci a zdůvodnění výběru studia (vstupní a aktuální); 2) reflexi studia na střední škole ve vztahu k vysoké škole; 3) přípravu na studium na vysoké škole (na střední škole a bezprostředně před začátkem vysoké školy); 4) informovanost o organizaci studia na VŠ a obtížnost/snadnost si na něj zvyknout; a jako ukotvení celého dotazníku: 5) představy o tom, co pro ně znamená učit se. Důležitou součástí dotazníku byla rovněž otevřená otázka: „*Co by usnadnilo Vám nebo i nově nastupujícím studentům v příštích letech studium v prvním ročníku/semestru?*“, která bude v textu také analyzována.

Tabulka 1: Soubor respondentů podle fakult (studenti 1. ročníků bakalářského studia) a zaměření

	Humanitní zaměření	Technické zaměření		
	Fakulta humanitních studií UK	Fakulta strojní ČVUT	Fakulta dopravní ČVUT	Fakulta strojní ZČU
Počet respondentů	148	183	88	65
Podíl na celku zapsaných	19 %	31 %	30 %	17 %

Vzhledem k definovaným výzkumným otázkám bylo rovněž nezbytné zjistit, z jakých typů středních škol studenti přišli a jaké dosavadní středoškolské studijní zaměření humanitních, respektive technických VŠ mají/měli. V tomto ohledu jak na úrovni fakult, tak na úrovni zaměření

VŠ existuje velká diferenciace. Studenti technického zaměření se nejčastěji rekrutují z víceletých gymnázií, zatímco studenti humanitního zaměření jsou nejčastěji ze čtyřletých gymnázií a středních odborných škol. Samozřejmě opět zdůrazňujeme, že nejde o reprezentativní šetření, tj. nevíme, jaké rozložení je v celém souboru studentů na konkrétních fakultách. Oba typy zaměření jsou nicméně srovnatelné/podobné velmi nízkou účastí studentů z maturitních oborů středních odborných učilišť. Tento nízký podíl ale přibližně odpovídá stavu, který charakterizuje celý český vzdělávací systém, ukazuje na odlišné strategie studentů z těchto typů středních škol směrem k dalšímu vzdělání a současně naznačuje známé a trvalé limity v přechodu do vysokoškolského vzdělávání, které neřeší ani státní (a pro všechny typy středních škol stejná) maturita.

Odlišné je na všech čtyřech fakultách také složení respondentů z hlediska zaměření absolvované střední školy. Nejvíce odlišní jsou respondenti z Fakulty strojní ZČU, mezi kterými výrazně převažují absolventi technických SŠ (tj. středoškolské studium označili z hlediska obsahu za technické), což plně koresponduje s faktem, že nejčastěji absolvovali na středních odborných školách. Ve třech dalších případech/fakultách je nejčastější všeobecné zaměření střední školy, Fakulta humanitních studií UK se jen odlišuje výraznějším zastoupením ekonomického zaměření, zatímco obě fakulty ČVUT mají zhruba třetinové zastoupení technických středních škol.

Tabulka 2: Typ a zaměření vystudované střední školy

		Humanitní	Technické		
		FHS UK	FS ČVUT	FD ČVUT	FS ZČU
Typ SŠ	Víceletá gymnázia	23,6 %	42,1 %	37,5 %	13,9 %
	Čtyřleté gymnázium	34,5 %	22,4 %	22,7 %	6,2 %
	SOŠ	37,8 %	29,5 %	28,4 %	75,4 %
	SOU	1,4 %	1,6 %	2,3 %	4,6 %
Oborové zaměření SŠ	1. pořadí	Všeobecné 50 %	Všeobecné 51 %	Všeobecné 59 %	Technické 73,8 %
	2. pořadí	Ekonomické 15 %	Technické 33 %	Technické 39 %	Všeobecné 12 %
	3. pořadí	Humanitní 8,1 %	Jiné 4 %	Ekonomické 3,4 %	Umělecké 8 %

Analýza dat a diskuse

Úspěšnost ve studiu může ovlivňovat i **motivace**, se kterou studenti do studia vstupují, a proto začneme s její analýzou. Tato informace bude představovat určitý hodnotový rámec, v němž se přechod mezi střední a vysokou školou uskutečňuje.

Studenti-respondenti deklarují, že důvody jejich studia byly zejména dva: potřeba dozvědět se něco nového a budoucí dobré pracovní uplatnění. Nejde o překvapivé výsledky, ale o dlouhodobě

stabilní poznatek z jiných studentských šetření (např. Reflex 2013). Stejně charakteristická je větší váha pracovního uplatnění u studentů technického zaměření (průměr = 1,38) a potřeba dozvědět se něco nového u studentů humanitního zaměření (průměr = 1,65) (tabulka 3).

Tabulka 3: Důvody ke studiu (podle zaměření studia na VŠ)

Studovat na vysoké škole jsem začal/a protože:	Zaměření	
	Humanitní	Technické
jsem se chtěl/a dozvědět něco nového,	1,65	1,71
to chtěli moji rodiče,	2,92	3,24
jsem nechtěl/a ještě pracovat,	2,96	3,17
jsem si chtěl/a prodloužit dobu, kdy budu ještě studentem/kou,	2,28	3,01
jsem chtěl/a v budoucnu získat dobré pracovní uplatnění,	1,77	1,38
studium na VŠ je prestižní záležitost,	2,54	3,27
studovat šli i moji kamarádi, spolužáci ze střední školy.	3,15	2,66

Poznámka: Škála odpovědí 1- rozhodně ano až 5 – rozhodně ne; čím nižší průměr, tím silnější souhlas s tvrzením.

V podstatě všechny důvody (kromě jediného – *jsem chtěl/a v budoucnu získat dobré pracovní uplatnění*) vnímají studenti humanitního zaměření daleko silněji než studenti technických fakult.

Rozdíl mezi oběma typy zaměření se ještě zvyrazňuje v případě faktorové analýzy (viz Příloha 2). Důvody ke studiu mezi studenty technického zaměření se rozdělily do tří faktorů. První faktor nazvaný „Studentský život“ (podíl vysvětlené variability = 23 %) je tvořen dvěma skutečnostmi: *prodloužit studentský život; nechtěl/a jsem ještě pracovat*. Druhý faktor „Životní perspektiva“ (20 %) se skládá z *dobrého pracovního uplatnění a dozvědět se něco nového* a nakonec třetí faktor „Studium ne kvůli sobě“ (19 %) sdružuje tři tvrzení: *studium na VŠ je prestižní; chtěli to moji rodiče a studovat šli kamarádi/spolužáci*. Faktory v případě humanitního zaměření byly pouze dva. První faktor (podíl vysvětlené variability = 30 %) tvořený třemi tvrzeními: *chtěli to moji rodiče; prodloužit studentský život; nechtěl/a jsem ještě pracovat*), druhý (17 %) je obsahově nesourodější a zahrnuje čtyři tvrzení: *studium na VŠ je prestižní, získat dobré pracovní uplatnění, studovat šli kamarádi/spolužáci a dozvědět se něco nového*.

Tabulka 4: Motivace I. – původní motivace (%)

	Humanitní	Technické
Studium bylo přesně takové, jaké jsem chtěl/a studovat	33,1	71,7
Šlo o volbu, která mi zbyla	36,5	15,2
Bylo mi vlastně jedno, co studuji	8,1	3,3
Jiný důvod	22,3	9,8

Tabulka 5: Motivace II. – na konci prvního semestru (%)

	Humanitní	Technické
Vybral/a bych si stejný obor i stejnou VŠ	41,9	73,8
Zvolil/a bych jiný obor (oblast studia)	40,5	11,9
Zvolil/a bych jinou VŠ (a stejnou oblast/obor)	10,1	7,1
Vůbec bych nešel/a studovat VŠ	3,4	1,8
Jiná odpověď	4,1	3,9

Porovnání z tabulky vstupní motivace (tabulka 4) se současnou širokou reflexí učiněného rozhodnutí (tabulka 5) ukazuje na velkou odlišnost obou zaměření (technické *versus* humanitní). Je diametrální rozdíl mezi studenty-techniky a studenty studujícími humanitní obory již v intenzitě vstupní motivace: *přesně to, co jsem chtěl/a studovat* uvedlo 33 % respondentů humanitního zaměření a více než 70 % technického. Znamená to, že studenti technických oborů jsou už v době přechodu na VŠ jednoznačně silně přesvědčení o tom, co nejspíše chtějí dělat a jak se zaměřit, zatímco humanitní studia (tohoto typu) lákají v mnohem větší míře nevyhraněné studenty a studentky, kteří již během prvního semestru docházejí k poměrně jednoznačnému závěru, že by měli studovat něco jiného. Tuto relativně rychlou změnu názoru totiž ukazuje tabulka 5, když 40 % respondentů humanitního zaměření by zvolilo jinou oblast/obor studia. Jde zatím „jen“ o deklaraci, o níž nevíme, jestli a jak se promítne do skutečného jednání, ale nastavení studentů je evidentní. Naopak studenti technického zaměření na konci prvního semestru docházejí ještě silněji k názoru, že si zvolili správně, když skoro tři čtvrtiny z nich by si vybraly nejen stejný obor, ale i stejnou vysokou školu/fakultu.

Návaznost obsahu a organizace studia na SŠ a VŠ (tabulka 6) je mnohem kritičtěji reflektována ze strany studentů humanitního zaměření, a to zejména co se týká směřování středoškolského studia hlavně na maturitu a vzájemně nesouvisejícího obsahu studia na SŠ a VŠ. Bližší jsou si oba typy studentů v hodnocení jiného přístupu učitelů na SŠ a VŠ. To je pro studenty nejodlišnější skutečnost ze čtyř, které jim byly nabídnuty k hodnocení.

Tabulka 6: Výroky o vztahu mezi středoškolským a vysokoškolským studiem

	a) Na střední škole jsme se připravovali na maturitu a ne na studium na vysoké škole.	b) To, co jsem se naučil/a na střední škole, prakticky nesouvisí s tím, co se učím nyní na vysoké.	c) Na mé střední škole k nám učitelé přistupovali stejně jako přednášející na vysoké škole.	d) Střední škola mě vedla k zodpovědnosti (samostatnosti) a tuto dovednost využívám i na vysoké škole.
Typy VŠ				
Technické	2,40	3,31	3,75	2,95
Humanitní	1,95	2,69	3,92	2,97
Typy SŠ				
Víceletá gymnázia	2,58	3,28	3,76	3,04
Čtyřletá gymnázia	2,22	3,30	3,62	2,73
SOŠ	1,97	2,84	3,98	3,04
SOU*	1,90	2,90	3,60	3,00

Poznámka: Použitá škála 1 – zcela souhlasím až 5 – zcela nesouhlasím; čím nižší průměr, tím vyšší souhlas.

*Málo případů, jde proto pouze o ilustraci

Ve vztahu k typu absolvované střední školy jsou rozdíly zejména v případě hodnocení cíle („maturita především“) a způsobů učení na SŠ. Tady se výrazněji oddělují odpovědi studentů gymnázií a odborných škol, když druzí jmenovaní cítí nesouvislost SŠ a VŠ intenzivněji. Relativně největší souhlas s tvrzením, že „*Střední škola mě vedla k zodpovědnosti (samostatnosti) a tuto dovednost využívám i na vysoké škole.*“ je mezi studenty čtyřletých gymnázií (průměr = 2,73), ostatní typy středních škol jsou si až pozoruhodně podobné (průměry mezi 3,00 – 3,04) v míře (ne)souhlasu s tvrzením.

Předchozí baterii (přínejmenším její část, viz tabulka 6) potvrzují i odpovědi na otázku po snadnosti nebo naopak obtížnosti zvyknout si na některé aspekty studia na vysoké škole. Pro „technické“ studenty jsou všechny aspekty, kromě jediného – *odlišného stylu mimoškolní přípravy* -, snadnější na adaptaci než pro studenty humanitní. Tyto jednosměrné rozdíly (tj. ve smyslu pocítované snadnější adaptace mezi studenty technického zaměření) však mohou mít jiné důvody: na technických oborech je studium v prvním ročníku ještě poměrně jednoznačně dané a tak podobné středoškolskému. Osobní zodpovědnost se objevuje až v souvislosti se zkouškovým obdobím a jeho plánováním. Humanitně zaměřeni studenti si musí svůj rozvrh více vytvářet „na svou vlastní zodpovědnost“ a i díky tomu se jim právě toto zvykání může zdát složitější. Největší rozdíly „technické“ *versus* „humanitní“ jsou však v oblasti komunikační, a to jak s pedagogy, tak se studenty. Tuto odlišnost nelze na základě dat blíže interpretovat. Spíše je to otázka, která by vyžadovala provést ještě jiné šetření, případně mít k dispozici další indikátory. Vždy v rozmezí 2 % až 11 % respondentů považuje studium za stejné (tj. na SŠ i na VŠ) v daných dimenzích/aspektech. Nejvýraznější rozdíl je u položky *komunikace se studenty*. Technici ji považují za shodnou v 11 % případů a kromě toho je to pro ně i něco, na co si lze nejsnáze zvyknout (průměr = 2,46), zatímco

studenti humanitních zaměření toto vnímají jako jednu z obtížnějších situací (průměr = 3,23) a považují ji za shodnou se SŠ jen ve 2 % odpovědí. V ostatních položkách je hodnocení velmi blízké (graf 1).

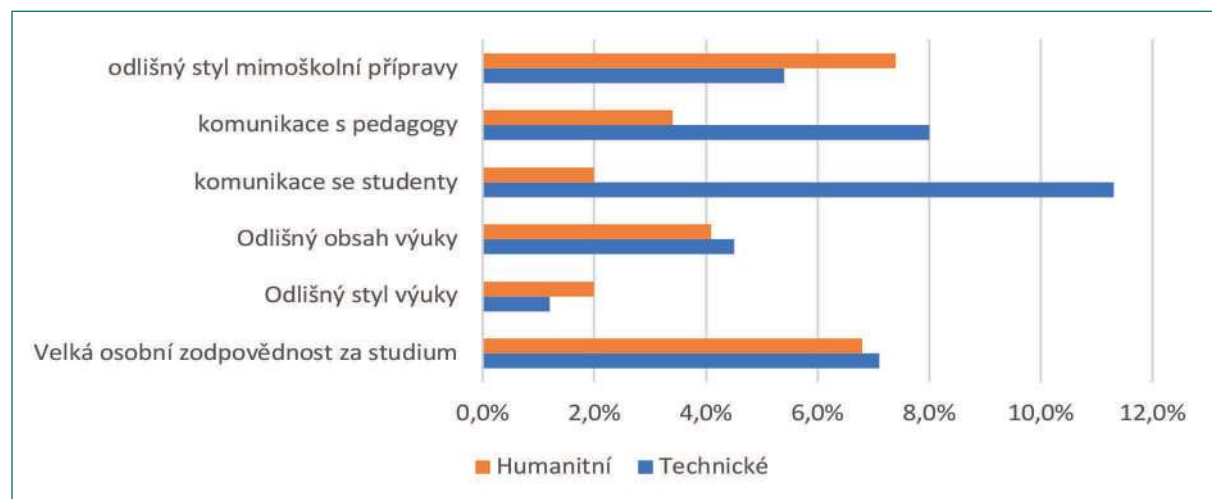
Tabulka 7: Jak snadné nebo složité je zvyknout si na následující aspekty studia na VŠ ve srovnání se SŠ

	Velká osobní zodpovědnost za studium	Odlišný styl výuky	Odlišný obsah výuky	Komunikace se studenty	Komunikace s pedagogy	Odlišný styl mimoškolní přípravy
Typy VŠ						
Technické	2,97	2,90	3,01	2,46	2,47	3,10
Humanitní	3,17	3,00	3,42	3,23	3,55	2,88
Typy SŠ						
Víceletá gymnázia	2,88	2,71	3,02	2,55	2,85	3,07
Čtyřletá gymnázia	3,11	2,89	3,11	2,72	3,10	3,24
SOŠ	3,09	3,11	3,28	2,86	2,60	2,91
SOU*	3,10	3,00	3,40	2,70	2,71	2,50

Poznámka: Použitá škála 1- velmi snadné až 5- velmi složité, 7- stejné jako na SŠ, z průměru byla tato část škály vyloučena. Čím vyšší průměr, tím složitější je zvyknout si/adaptovat se.

*Málo případů, jde proto pouze o ilustraci

Graf 1: Reflexe vybraných aspektů studia na VŠ v porovnání se střední školou

Tabulka 8: Jak reflektují organizaci studia na VŠ

	Měl/a jsem dostatek informací o tom, jak studium bude vypadat, již před nástupem do něj.	Měl/a jsem dostatek informací o organizaci studia během prvního semestru.	Vyučující byli dobře dosažitelní, když jsem potřeboval/a jejich radu či pomoc.	Měl/a jsem k dispozici relevantní učební materiály a pomůcky.
Typy VŠ				
Technické	3,07	2,56	2,27	2,28
Humanitní	3,73	3,09	2,50	2,72
Typy SŠ				
Víceletá gymnázia	3,19	2,69	2,34	2,30
Čtyřletá gymnázia	3,40	2,80	2,45	2,53
SOŠ	3,27	2,75	2,32	2,46
SOU*	3,30	2,50	2,20	2,40

Poznámka: Použitá škála 1- zcela souhlasím až 5 – zcela nesouhlasím; čím nižší průměr, tím větší souhlas.

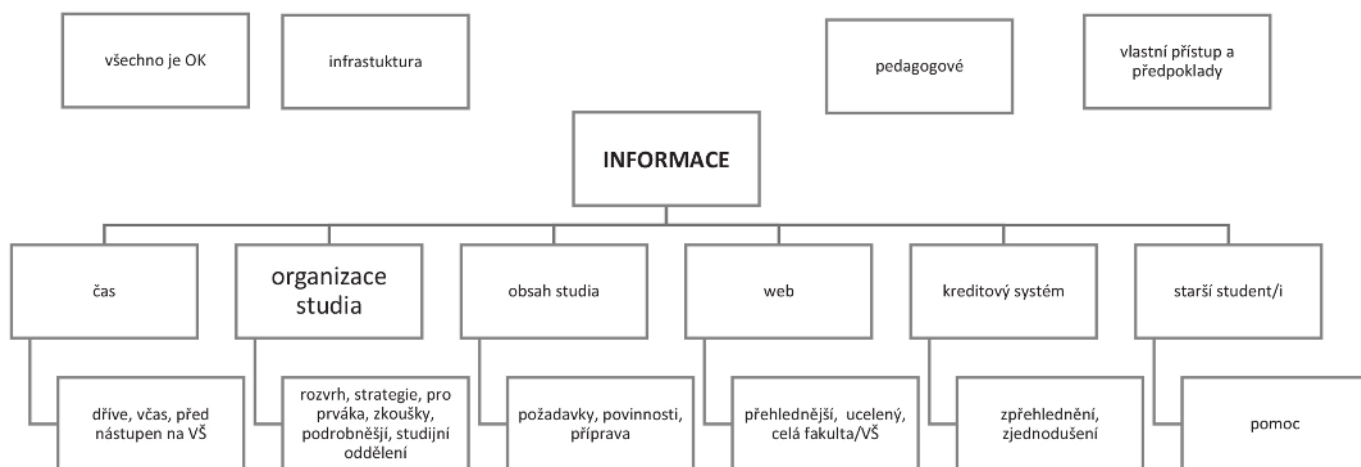
*Málo případů, jde proto pouze o ilustraci

Další část analýzy je zaměřená na míru informovanosti o studiu, a to reakcemi na 4 výroky týkající se informovanosti před začátkem a během prvního semestru studia na VŠ. Na první pohled je patrné, že ještě před začátkem studia studenti pociťovali nedostatek informací o tom, jak bude studium vypadat, a opět studenti technického zaměření reflektovali tuto situaci výrazněji lépe než studenti humanitního zaměření. Zdá se, že během studia se informovanost zvýšila. A opět ve stejném směru, tzn. více na technických a méně na humanitních zaměřeních. Zdá se rovněž, že dostupnost vyučujících a učebních materiálů či pomůcek byla podle „technických“ studentů o něco vyšší, než podle studentů humanitních zaměření. Pokud hodnotíme odpovědi respondentů podle typu absolvované SŠ, je pro ně charakteristická relativně nejvyšší nespokojenost absolventů čtyřletých gymnázií, i když nejde o velké rozdíly.

Poslední část prezentované analýzy sdružuje oba zkoumané aspekty (organizaci a učební látku) a je z ní patrný největší důraz studentů na zvýšení a zkvalitnění informovanosti. Tento požadavek je akcentován obdobně silně mezi studenty obou zaměření. Otevřená otázka: „*Co by usnadnilo Vám nebo i nově nastupujícím studentům v příštích letech studium v prvním ročníku/semestru?*“ studenty vybídla ke kvalitativním komentářům a reflexím jejich dosavadních zkušeností⁶, které jsou prezentovány v následujících dvou schématech. Tato schémata představují nejčastější kategorie odpovědí a přiblížení jejich obsahů. Každé schéma reprezentuje jedno vysokoškolské zaměření.

⁶ Na tuto otevřenou otázku reagovalo poměrně vysoké procento respondentů: v případě respondentů technického zaměření to byla necelá polovina a v případě humanitního zaměření dokonce přibližně dvě třetiny respondentů.

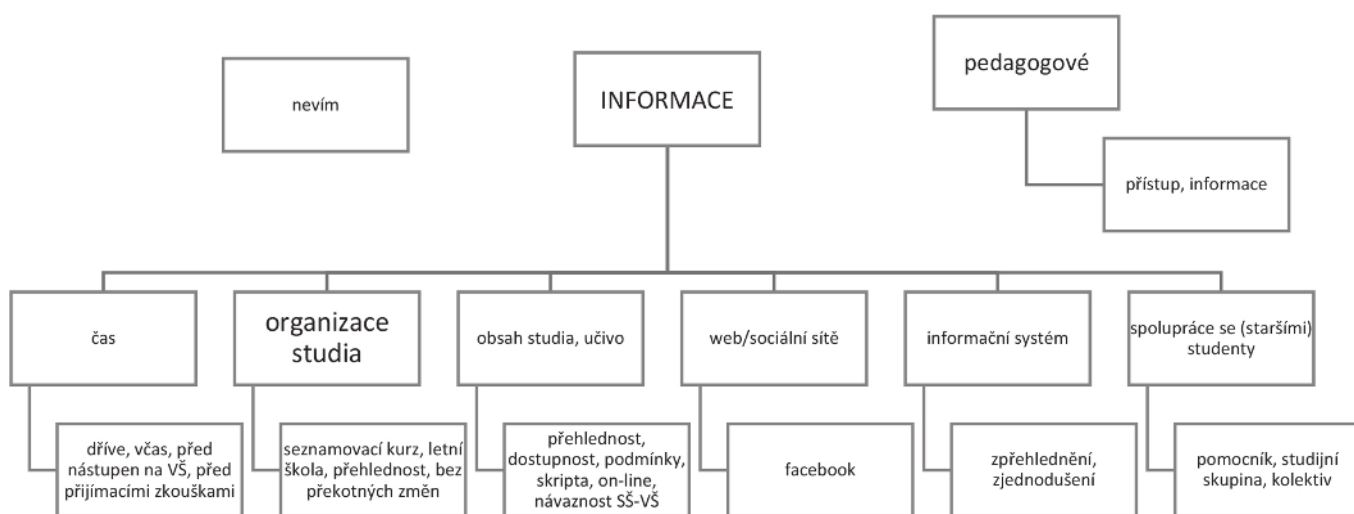
Schéma 1: Technické zaměření – kategorizace odpovědí

Kromě informací jsou důležitými hlavními kategoriemi: infrastruktura (požadavek na infrastrukturu), pedagogové a také vlastní přístup a osobní předpoklady (úprava přístupu a zhodnocení vlastních možností).

Ovšem nejbohatší spektrum odpovědí je navázáno zejména na subkategorii *organizace studia*, pod ní lze identifikovat konkrétní oblasti, kterých se týká: rozvrh, doporučené strategie studia, lepší práce studijního oddělení, více informací pro *prváka*. Požadavek na informace o organizaci studia se mnohdy pojí také s časem: informace by měly být k dispozici včas a někdy dokonce ještě před nástupem na vysokou školu. Toto propojení jen dále ukazuje na určité informační mezery ještě před nástupem na vysokou školu, které by mohly být zaplněny jak větší aktivitou vysokých škol, tak rovněž středních škol (informace o studiu na VŠ již během středoškolského studia).

Schéma 2: Humanitní zaměření – kategorizace odpovědí

Komentáře humanitních studentů bylo možné rozdělit do menšího počtu hlavních kategorií, ale ty, které jsou identifikovány, do značné míry kopírují postoje studentů technického zaměření. Naplnění subkategorií je ale z hlediska obsahu trochu odlišné a odráží specifickou situaci respondentů humanitního zaměření: v jejich studiu aktuálně došlo a dochází k poměrně razantním organizačním změnám, se kterými není zcela ztotožněna nejen obec studentů, ale také zaměstnanci fakulty. To vede k poměrně silné míře nespokojenosti s dostupností informací či jejich povrchností a neúplností. Silně je akcentována subkategorie čas, jejímž obsahem je rovněž určitý druh kritické sebereflexe ohledně rozhodnutí studovat daný SP: kdybych dostal/a dostatek správných informací, je možné, že bych se rozhodl/a jinak a šel/šla studovat jinde.

Závěr

Tato první jednoduchá analýza výsledků šetření poměrně jednoznačně ukazuje, že typ střední školy ovlivňuje reflexi stavu vzdělávacího procesu na střední škole a současně tak i první zkušenosti se studiem na vysoké škole. Střední školy, přestože jsou všechny ukončeny společnou a shodnou maturitou, jsou velmi diverzifikované, ale trochu překvapivě se zdá, že jejich současné pojetí spíše vyhovuje technickému zaměření na vysoké škole. Můžeme s poměrně vysokou mírou spolehlivosti tvrdit, že toto konstatování velmi souvisí s tím, jaké složení měl náš vzorek respondentů: na jedné straně „tradičně“ vedené technické vysoké školy/fakulty a na straně druhé „liberální“ humanitní studium. V dalších analýzách a zkoumáních se tedy zaměříme blíže i na tento poznatek a jeho verifikování či falzifikaci. Důležitá je v této souvislosti i zaznamenaná okolnost síly vstupní motivace ke studiu na daném oboru a fakultě/vysoké škole. Odlišnosti nejsou v obecných cílech a důvodech k vysokoškolskému vzdělávání, ale mnohem více právě ve způsobu výběru oboru a vysoké školy: jde o silnou volbu nebo volbu „která zbyla“, nebo také volbu, která mi umožnila nalézt to, co chci nebo naopak nechci?

Neuralgickým bodem, který z hlediska respondentů může pozitivně nebo negativně ovlivnit jejich studium, je informovanost: tj. dostupnost, kvalita, načasování informací. Naše analýza naznačila zejména důležitost vstupních informací o daném oboru a vysoké škole, ale rovněž způsob jejich zprostředkování hraje roli. Problém patrně vzniká i tím, že informace bývají příliš roztříštěné. Reflexe studentů je samozřejmě hodně zaměřená na to, aby se informovanost zlepšila především ze strany vysokých škol a případně také středních (např. formou užší a koncepčnější spolupráce s vysokými školami), ale v tomto ohledu může roli hrát i samotná a včasná aktivita budoucích studentů. Nicméně, přestože významný díl zodpovědnosti leží právě na samotných studentech, zdá se, že v podmínkách univerzálního vysokého školství existuje, přes jejich prozatímní snahu, možnost ke zlepšení i na straně vysokých a částečně také středních škol.

Literatura:

Česká zemědělská univerzita. *Webová aplikace zpřístupňující data ke studijní neúspěšnosti na vysokých školách v České republice*. Praha: ČZU, 2019. Dostupné z WWW<: <<https://dropout.pef.czu.cz/Info.aspx>>.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Přijímací řízení ke studiu na vysoké a vyšší odborné škole*. Praha: MŠMT, 2019. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/prijimaci-rizeni-ke-studiu-na-vysoke-a-vyssi-odborne-skole-1>>.

VOJTĚCH, J., KLEŇHA, D. *Přechod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání -2017/2018*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2018. 59 s.

VLK, A., DRBOHLAV, J., FLIEGL, T., HULÍK, V., STIBUREK, Š. a ŠVEC, V. *Studijní neúspěšnost na vysokých školách: Teoretická východiska, empirické poznatky a doporučení*. Praha: Slon, 2017. 154 s.

Příloha 1: Faktorová analýza – motivace ke studiu na VŠ

Rotated Component Matrix a, b

Technické zaměření: Studovat na vysoké škole jsem začal/a, protože:	Component		
	1	2	3
jsem nechtěl/a ještě pracovat	,861	-,080	,082
jsem si chtěl/a prodloužit dobu, kdy budu ještě studentem/kou	,858	,005	,138
jsem chtěl/a v budoucnu získat dobré pracovní uplatnění	,143	,771	,046
jsem se chtěl/a dozvědět něco nového	-,223	,721	-,027
studium na VŠ je prestižní	-,054	,372	,732
to chtěli moji rodiče	,080	-,411	,659
studovat šli i moji kamarádi, spolužáci ze střední	,338	-,019	,617

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Quartimax with Kaiser Normalization.

a. humanitní versus technické = technické

b. Rotation converged in 4 iterations.

Rotated Component Matrix a, b

Humanitní zaměření: Studovat na vysoké škole jsem začal/a, protože:	Component	
	1	2
jsem nechtěl/a ještě pracovat	,795	,034
jsem si chtěl/a prodloužit dobu, kdy budu ještě studentem/kou	,790	,052
to chtěli moji rodiče	,610	,032
studium na VŠ je prestižní	,192	,802
jsem chtěl/a v budoucnu získat dobré pracovní uplatnění	,051	,744
studovat šli i moji kamarádi, spolužáci ze střední	,398	,465
jsem se chtěl/a dozvědět něco nového	-,082	,385

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Quartimax with Kaiser Normalization.

a. Humanitní versus technické = humanitní

b. Rotation converged in 3 iterations.

Mgr. Michaela Šmídová, Ph.D.

smidova@csvgv.cz

Centrum pro studium vysokého školství, v. v. i.

Jankovcova 933/63

170 00 Praha 7